

adatlan naplófüzet). Eppen ilyen tévesen igazítja ki Révész Margitot, midőn tőle eltérőleg a *Teréz eszménye* cím alatt ismert, de a pálfalvi levéltárban kétszeri kutatás dacára sem lelt irat keletkezését 1793-ra teszi (148. l.), holott belső és külső okok későbbi keletkezési időre mutatnak. Ezen tárgyi tévedésen felül, bár az ismert adatok világitásában a szerző által megrajzolt kép teljesen hű, mégis csak külső kép, nem is sejteti azokat a belső történéseket, melyek a Naplók első évfolyamainak fő tárgyai, azokat a küzdelmeket, melyekkel Brunszvík Teréz a nevelő legfőbb kellekeit alapijában véve nélkülöző egyéniségét annyira tudta formálni, hogy csakugyan találó lehessen Kemény Ferenc szellemes megállapítása: „Nem volt hivatásos nevelő, de a nevelésre hivatott“ (165. l.).

Czeke Marianne.

Julius Wolf: Die römische Kaiserzeit. Mit 8 Tafeln. VIII + 286 l. Freiburg in Br. 1932. Herder. 6·70 M.

Ez a könyv méltó kötete a Herder-cégtől kiadott nagy vállalatnak: *Geschichte der führenden Völker*. Szemléletesen tárja elénk a római birodalom állami emelkedését, de ugyanakkor erkölcsi süllyedését. A munka gerince az államfejlődés története. De különös gonddal dolgozza ki a szerző az erkölcsi, szellemi, gazdasági és vallási kor-motívumokat is. Úgy mutatja be a birodalom belső erkölcsi-szellemi felőrlődését, hogy azután természetesen támad fel előttünk a nagy impérium fokozatos külső hatalmi összeomlása is. Az antik világnak a kereszténységgel való küzdelme, majd a római államtestnek a germánoktól való szétszaggatása drámai erővel, de mindig történeti forráshűséggel és tárgyilagossággal van jellemezve. A könyv jó állam- és kultúrtörténeti háttérül szolgál a császárság nevelési intézményeinek megértéséhez is. K.

Walter Hübner: Didaktik der neueren Sprachen. (Handbuch des Unterrichts an höheren Schulen. Band 12.) Moritz Diesterweg, Frankfurt a. M., 1929. — 242 lap. Ára vk. 8·40 RM.

Kurt Schwedtko und Rudolf Salewsky: Arbeit und Forschung der Jugend. Wege und Ziele des neusprachlichen Unterrichts nach praktischen Erfahrungen. Lipsius und Tischer, Kiel u. Leipzig, 1930. — 239 lap. Ára vk. 8 RM.

Dr. Adolf Krüper: Die arbeitsunterrichtliche Ausgestaltung des neusprachlichen Unterrichts. (Handbuch des Arbeitsunterrichts für höhere Schulen von Fr. Jungbluth. 7. Heft.) Moritz Diesterweg, Frankfurt a. M., 1929. — 76 lap.

Karl Ehrke: Methodik des neusprachlichen Unterrichts. F. A. Herbig, Berlin, 1928. — 75 lap.

A háború utáni módszertani irodalom két legnagyobb előnyelvtanítási módszertanának (*Philipp Aronstein*, Methodik des neusprachlichen Unterrichts; I—II., és *Ernst Otto*, Methodik und Didaktik des neusprachlichen Unterrichts) megjelenésekor úgy látszott, hogy a nyelvtanítási módszer legfontosabb kér-

dései tisztázva vannak és újabb szempontok szerint írt módszertan hosszabb ideig nem igen fog következni. Annál nagyobb volt a meglepetésünk, amikor az utóbbi években egész hosszú sora jelent meg a kiváló módszertanoknak. Ezeket az jellemzi, hogy valamennyi két újabb oktatási elvnek, a munkaiskolai és a művelődésrajzi (Kulturkunde) elvnek a modern nyelvek tanításába való bevitelét hangsúlyozza. Nagyjában valamennyi azokon a csapásokon halad, amelyeket Wilhelm Viëtor, Max Walter, Wilhelm Münch és a reformmozgalom más kiváló képviselői kijelöltek. Valamennyien felhasználják az elmúlt félszázad fontosabb módszertani vívmányait, de a tanítási és tanulási munka beállítása, a tanár és a tanuló szerepe és viszonya, az anyag kiválasztás és feldolgozás szempontjai lényegesen megváltoztak. Az utóbbi évek gazdag terméséből a fenti négy munkát azért ismertetjük együtt, mert többé-kevésbé kiegészítik egymást.

Első helyen kell megemlítenünk *Walter Hübner* művét. A könyv felöleli a nyelvtanítás egész területét. Egy rövid történeti áttekintés után hosszabb fejezetben tárgyalja a modern nyelvi tanulmányoknak műveltségi értékét és művelődési célját, sok tekintetben egészen új szempontok szerint. Különös figyelmet érdemel a modern nyelvi oktatás nevelői feladatairól, valamint a munkaiskolai eljárásról és a művelődésrajzi elv alkalmazásáról szóló fejezete. Azután a nyelvtanítás gyakorlati vonatkozásairól értekezik, nevezetesen a helyes kiejtés, az írás, a szókészlet, a nyelvtan és az olvasmány tanításáról, illetőleg tárgyalásáról. Szól még az érettségi vizsgálatok írásbeli és szóbeli kérdéseiről, végül kimerítő irodalmi tájékoztatót ad. A könyvnek különös értéket ad a meggyőző, mélyenjáró elméleti megalapozás. Gyakorlati példákat nem közöl. A szerzőnek a nézete az, hogy mintaleckéknek nincs sok értékük.

Egészen más a nézetük a következő mű szerzőinek. *Salewsky* és *Schuedtke* a gyakorlat emberei, könyvük a saját gyakorlatukból nőtt ki: „Es ist also ein Buch aus der Praxis für die Praxis“, mondják a szerzők. Nem vitatkoznak más módszerekkel, nem bírálgatnak, hanem a saját maguk eljárását adják úgy, ahogy elméleti elgondolásaik és tényleges gyakorlatuk során kialakult. Nem elméleti fejtegetéseket közölnek, hanem gyakorlati utasításokat. „Es schien uns besser, Richtlinien aufzustellen, nach denen verfahren werden kann, verschiedene Wege zu weisen und nur gelegentlich Proben dessen zu geben, was wir auf diesen Wegen erreichen konnten.“ Könyvüket jellemzi a következő szempontjuk: „Als Hauptgesichtspunkt für die Gestaltung unseres Unterrichtes haben wir uns stets folgendes vor Augen gehalten: Jugendhaftigkeit, Lebendigkeit, Selbsttätigkeit der Schüler.“ „Jugendhaftigkeit, d. h. Verzicht auf alles, was nur noch historischen Wert hat und dem modernen Leben unendlich fernsteht. Lebendigkeit und Vielseitigkeit des Unterrichtes wird allein die Schüler zur freudigen Mitarbeit bringen. Zur Selbsttätigkeit kommt der Schüler am ehesten, wenn der Lehrer viel zurücktritt, die Jungen oft selbst vortragen, leiten, fragen müssen, die Klasse sich selbst den Kopf zerbricht, statt dass ihr die Lösung eines Problems vorgesetzt wird.“ A gyakorlati ember számára kétségtelenül igen sok hasznos

utasítást adnak, de nem azzal a célzattal, hogy azokat pontról-pontra kövesse az ember, hanem azzal, hogy hasonló próbálkozásokkal mindenki találja meg a személyiségének megfelelő utat. Ez a könyv kitűnő kiegészítője az előbbinek s mindkettőt a kartársak figyelmébe ajánlom. Ez utóbbit különösen a középiskolai kartársak forgathatják sok haszonnal.

Adolf Krüpernek kisebb igényű munkája azt akarja bemutatni, hogyan lehet a munkaiskolai elvet a legsikeresebben alkalmazni a modern nyelvek tanításában. A munkaiskolai elv a gyakorlati és a természettudományi tárgyak tanításában már régen bevonult a tanterembe, de a modern nyelvi oktatásban még alig tett néhány bizonytalan lépést. Krüper könyve igen jó utasításokat ad ahhoz, hogyan lehet a tanulók öntevékenységet serkenteni és a nyelvtanulást a tanulók számára érdekessé tenni. Egy gyakorlati embernek a tanácsai ezek és a mi viszonyaink között is megvalósíthatók. Amit a szókészlet, a nyelvtan tanításáról meg az olvasmánytárgyalásról mond, az mind megszívlelésre méltó utasítás. Kívánatos volna, hogy Krüper kis könyvecskéjét minél több szakember megismerné.

Hasonló terjedelmű, de a nyelvtanításnak csak három fontos területét tárgyaló munka *Ehrke* kis módszertana. Ő csak a nyelvtan, a szókészlet és az olvasmánytárgyalás kérdéseit fejtegeti. Minden sorából a sokat tapasztalt pedagógus értékes utasításai szólnak hozzánk. Első fejezete a nyelvtanítás kérdéseivel foglalkozik s mindjárt az elején olyan nyelvtanulási nehézségekre hívja fel figyelmünket, amelyek a mi tanulóinknál is általánosak, mint pl. az idegennyelvi kérdés, az idegennyelvi dátum, a szórend el-sajátításának nehézségei. Sokévi tanulás után is előfordul, hogy tanítványaink nem tudnak kérdezni, nem tudják a dátumot helyesen mondani, nem tudnak helyes szórendet alkalmazni. Mi az oka? Az, hogy ezeket a nyelvtani formákat nem gyakoroljuk eléggé. A szerző elmondja a maga gyakorlatát ezek elsajátítására nézve.

A könyvecske különben épp olyan szószólója a munkaiskolai oktatásnak, mint az előbbi. Élesen elítéli a mechanisztikus nyelvtanítást. „*Gleich Rudolf Münch halte ich eine mechanisch zu befolgende Methode für den Tod des Arbeitsunterrichts.*“ „*Nur der Arbeitsunterricht zwingt die Schüler zu selbständigen Leistungen, die ihre Kräfte und Fähigkeiten entwickeln und stärken, nur der Arbeitsunterricht befähigt sie zu positiven Leistungen im Gebrauch und Verständnis der Fremdsprachen.*“ A munkaiskolai elv alkalmazása nem új módszert jelent, mert ez a közvetlen módszernek túlzásoktól mentes alkalmazását éppúgy lehetővé teszi, mint bármely más nyelvlélektani alapokon nyugvó módszer alkalmazását. A munkaiskolai elv azt jelenti, hogy minden tanítási órán, minden tanítási mozzanatban a tanuló öntevékenységeinek adjunk teret és sohase a tanulandó anyag, hanem mindig a tanuló lelki képességeinek, nyelvi készségeinek fejlesztése lebegjen a tanár szeme előtt.

Ehrke tapasztalatai és gyakorlati utasításai termékenyítőleg fognak hatni a mi szakembereink munkájára is. *Lux Gyula.*